

Изображение със
знаци на Панаир на
музейните изложби и
организаторите

САРУЖЕНИЕ
БЪЛГАРСКИ МУЗЕИ

www.museumruse.com

Музейни репрезентации в Панаира на музейните изложби 2020

Силвия Трифонова-Костадинова

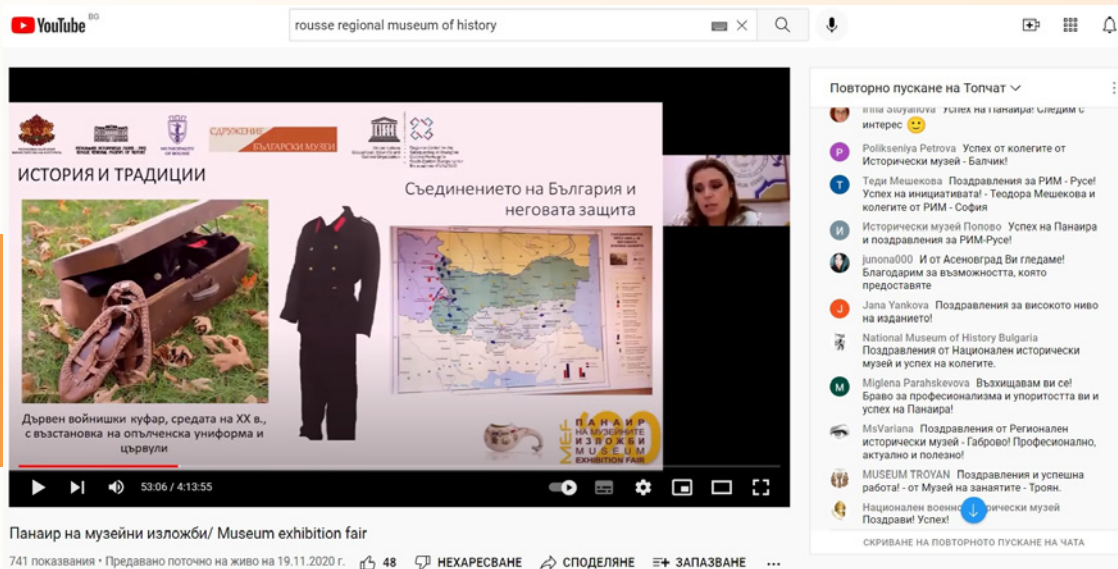
През 2020 г. за пореден път се проведе най-големият форум за музеите в България Панаир на музейните изложби. Негови организатори са Министерство на културата и Регионален исторически музей – Русе със съдействието на Община Русе. Необичайната ситуация с COVID-19, предизвикала първото и безпрецедентно затваряне на музеи в най-новата история на Европа, наложените рестрикции и психологическите бариери при осъществяване на физически контакти в голяма част от обществото, предпостави необходимостта от промяна във формата на провеждане на събитието. Утвърденият от Министерството на културата Статут на Панаира регламентира неговата организация през година. Всяка пауза би увеличила допълнително дистанцията между отделните издания, поради което провеждането му бе наложително – ако Панаирът не се случи, би се възпрепятствало споделянето на добри практики в експозиционната дейност, както и знанието за новостите във временните изложби, които са един от основните инструменти за презентация на наследството.

През годините Панаирът на музейните изложби си поставя за цел споделяне на добри музейни практики в експозиционната дейност и представяне на готов продукт – временни експозиции. Панаирът работи в посока на поддържане на устойчив интерес към мобилността на колекциите като начин за обмен на идеи, знания, опит, съдейства за подобряване

на процесите по съхраняване и популяризиране на наследството. В различните си издания форумът провежда обсъждания, кръгли маси и семинари, конфигурирани в отделни сесии, посветени на управлението на музейните колекции, стратегиите за представяне на българското наследство в чужбина, наследствата и интелектуалните права, законното движение на изкуството, идентифициране на интелектуалната собственост на музеите, глобализацията на музеите в контекста на мобилността на експозициите, каталогизиране на артефакти и колекции, дигитализация, възможностите за внос и износ на културни ценности.

Опита си в полето на презентация на културното наследство, неговото опазване и интерпретиране, споделят водещи експерти от България и чужбина – проф. Норман Палмър от Великобритания, специалист по наследство и интелектуални права, юрист, Габриел Силаги – старши експерт в Баварската държавна канцелария, Мария Ван Хейсе от Държавния инспекторат за културно наследство на Холандия, Дейвид Макнеф от Националната портретна галерия в Лондон, Лаура Пастор – Икономически департамент, Музей Прадо, Испания, Ирина Оберлендер-Търновяну – Институт за културна памет в Букурещ, д-р Андеа Рихтер, Форум за славянски култури, Словения, Екатерина Джумалиева – директор в Дирекция „Културно наследство, музеи и изобразителни изкуства“ в Министерство на културата.

Представяне на музейни активности, Регионален исторически музей - Кюстендил

Параметрите на формата Панаир на музейните изложби обаче съвсем не се изчерпват единствено и само с проблематиката на временните експозиции. Събитието се утвърждава като своеобразна платформа за дебати, свързани със съвременните аспекти на развитието на музеологията - интерпретация на наследството, повествование и конструиране на музеен разказ, предметите и техните индивидуални истории, съучастие на публиките, активно включване и пълноценно преживяване, оживяване на експозиционните пространства, създаване на виртуални и добавени реалности, сътрудничество с различни жанрове на изкуството и изобщо промяна в цялостната организация на музейната работа така, че тя да улеснява процесите на комуникация с аудиториите от една страна и да осъществява социализация на институциите на паметта, от друга. Добрите и работещи практики по отношение на конструирането на експозиции и „диалогът“ им с аудиториите представят директори, музейни специалисти, уредници, куратори и PR-и от страната и извън нея.

Ключови експерти, споделили своя опит през годините, стават проф. Масимо Негри – Президент на Европейска музейна академия, д-р Лидия Никошевич – Етнографски музей на Истрия, Хърватска, Лидия Милашинович - Национален музей на Кикинда, Сърбия, Саня Мияч Божек – главен уредник, завеждащ отдел PR и мениджмънт в Археологически музей Загреб, Хърватска, Богдан Шандрич – Национален институт за наследство, Букурещ, Румъния, д-р Ирена Тодорова - Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО – София.

В рамките на Панаир на музейните изложби с подкрепата на Министерство на културата и Регионалния център за нематериално наследство в Югоизточна Европа в София се провежда и конкурс за самостоятелна и съвместна изложба, в който музеи се конкурират със създадените от тях културни продукт – временни изложби. Панелите за презентации дават възможност да бъдат видени най-новите концепции и реализации в сферата на експозиционната дейност, което улеснява информираността по отношение на избора на гостуващи изложби и възможността за включване в репертоарния график на всеки музей.

Утвърдил се във времето като платформа за презентации и обмен на временни експозиции, необходимостта от случването на Панаир на музейните изложби се оказва особено належаща в ситуация на криза, каквато предизвика COVID-19. Физическото затваряне на музеите през март 2020-а година, продължило до средата на месец май същата година, стопира активната дейност в местата на памет. Много от музеите трансформират предварително изготвените графици като насочват усилия предимно към фондовата работа, а популяризаторската се измества основно в онлайн пространството. Отварянето на музеите след двумесечен локдаун извежда на преден план нуждата от нови културни продукти, които да върнат посетителите в изложбените зали – процес, който се оказва сложен и обвързан с множество ограничения (носене на маски, задължително време за дезинфекция, еднопосочно движение, ограничение на количеството хора на квадратен метър), в следствие на което туристите стават все по-плахи, неувере-

rousse regional museum of history

Народно везбено изкуство (мобилна изложба)

Народно везбено изкуство
Folk Embroidery Art

Димитър Василев, Ели Гуцева
Национален исторически музей

Повторно пускане на Топчат

City Gallery of Fine Arts Plovdiv: На добър час на панаира!

Петя Пантева: Успех на поредното издание! Следя с интерес.

Kaloiian Georgiev: Успешна и ползотворна работа - Мадлен Янева - от името на Национален политехнически музей.

City Gallery of Fine Arts Plovdiv

Mladen Lyubenov: Успех!

орех WHO: здравейте.

Irina Stoyanova: Успех на Панаира! Следим с интерес 😊

Polikseniya Petrova: Успех от колегите от Исторически музей - Балчик!

Теди Мешкова: Поздравления за РИМ - Русе! Успех на инициативата! - Теодора Мешкова и колегите от РИМ - София

Исторически музей Попово: Успех на Панаира и поздравления за РИМ-Русе!

Juliana000: И от Асеновград Ви гледаме! Благодарим за възможността, която предоставяте

Jana Yankova: Поздравления за високото ниво на изданието!

СКРИВАНЕ НА ПОВТОРНОТО ПУСКАНЕ НА ЧАТА

Представяне на изложба, Национален исторически музей – София

ни и предпазливи в желанието си за директно общуване, а интересът им към всичко, което не касае запазването на живота и здравето им пряко, е вял и непоследователен.

През 2020 г. Панаирът на музейните изложби бе проведен през месец ноември като хибридно събитие, което има за задача да осъществи заложените според Статута активности и в същото време да реагира адекватно на променената среда и необходимостта от спазване на установените от здравното министерство изисквания за провеждането на конферентни събития. В структурно отношения форумът запази своята организация с презентационни панели на ключови експерти, конкурс за самостоятелни и съвместни изложби и представяне на нови експозиции. Част от проявата се случва присъствено в зала „Европа“ на Доходното здание в Русе, друга част е на видеозапис, а всичко се стриймва на живо в интернет пространството и може да се гледа посредством линк, преpraщащ към фейсбук и Ютуб канала на русенския музей.

Официалните приветствия от домакините в лицето на проф. Николай Ненов и председателя на Сдружение „Български музеи“ Борис Хаджийски се случват пред присъстващите и се излъчват на живо. Видео приветствие отправя кметът на Община Русе Пенчо Милков. Събитието продължава в дигитален формат - предварително са записани видеа на ключовите презентатори, обединени в първия панел „Интерпретация на наследството“, които се обявяват от водещите в залата. Така проф. Масимо Негри от Европейската музейна ака-

демия изнася лекция за развитието на експозициите, а Марко Меле от Музей Йоанеум в Грац презентира Дунавските археологически дигитални пейзажи по проект с акроним DAeL. С разработки по темата в този панел се включват директорът на Музей на хумора и сатирата – Габрово Маргарита Доровска, Мартин Петров от Художествена галерия – Русе и екипът на Исторически музей – Кюстендил – Мирослава Таскова, Десислава Стоичкова, Димитри-на Димитрова.

Програмата на панаира се представя от водещи, а в залата са официалните лица и участниците в конкурса за изложба – около 20 души. За разлика от предходни издания на Панаира на музейните изложби, когато представянето на новите временни изложби се извършва пред гостите на събитието, през 2020-а година те са записани предварително в кратки 15 минутни видеа, в които е изложена концепцията, вижданията на авторския екип и начина на експониране на артефактите в музейните площи. Клиповете се реализират чрез платформата ZOOM до две седмици преди самото събитие, за да може в последствие съдържанието да се обработи от специалисти и да постигне необходимият аудио-визуален ефект – изчистен и ясен образ, контролирано ниво на звука, субтитри, указващи имената и/или институцията. Работата с онлайн инструменти за комуникация се оказва предизвикателство пред екипите, както на организаторите, записващи клиповете, така и на музеите, които представят своите изложби. Липсата на опит при опериране с дигитални платформи проли-

чава при подготовката за записите¹ и тяхното реализиране, а като цяло това рефлектира и върху дигиталните активности на музеите.

Въпреки необичайното до този момент поле за изява, пред публиките на Панаира на музейните изложби свои продукции представят Историческият музей в Асеновград, Регионален етнографски музей на открито „Етър“, Регионален етнографски музей – Пловдив, Национален исторически музей – София, Регионален исторически музей – София с четири изложби, Национален военноисторически музей – София, Регионален исторически музей – Русе, Исторически музей – Исперих. Всички те презентират своите проекти в очакване да получат нови платформи за експониране, да предизвикат интереса на своите посетители и да разчупят стагнацията, предизвикана от пандемичната обстановка.

В конкурса за награди през 2020-а година участват девет самостоятелни експозиции и една съвместна. Цифрите не са много различни в сравнение с предходни издания - за сравнение през 2018-а година в конкурса са били показани осем самостоятелни и три съвместни изложби, а през 2016-а съответно дванадесет в първата категория и четири във втората. Забелязва се относителна устойчивост в количеството изложби, състезаващи се за награди. Те не са многобройни, но пък отразяват отношението на местата на памет към инициативи с конкурсен характер. **Музеите не обичат да се състезават с културните продукти, които произвеждат. Желанието за открита конкуренция увеличи своите параметри едва през последните десетина години като резултат от променящия се светоглед на музейната общност.** Активните опити за по-голяма видимост и индивидуалност на някои от местата на памет ги подтиква да търсят и намират официализирано признание, което да ги поставя на челни позиции. Това е важно за по-доброто им открояване сред останалите като тях. Неза-

¹ Многократно се налага обстойно разясняване на чисто технически параметри – как се стартира видео среща, как се пуска презентация на цял екран, по какъв начин трябва да се говори, къде е нужно да се гледа, с какви реплики стартира и се финализира едно експозе. Не са малко и случаите, в които се налага в последния момент да се сменя платформа, компютър или текущ запис да започне отначало.

висимо от това, тенденцията за съревнование на едни музеи с други в полето на експозиционната дейност все още е слаба в количествено отношение. Пример за това са и традиционните награди на Сдружение „Български музеи“ – „Наследство“, които се връчват от 2017 г. в три категории - „Музей на годината“, „Образователна инициатива“ и „Събития и работа с публики“ и „служат за годишно отбелязване на най-добрите практики за българските музеи“. От тяхното учредяване през годините до изданието им от 2022 г. са кандидатствали между 6 и 16 музея в различните категории от всички 127 имащи право да се борят за наградите, което е между 4,7% и 12,6%. Ниските показатели могат да бъдат продиктувани както от липса на качествен културен продукт, който да бъде предложен за отличие, така също и от липса на практика в посока на себепредставяне, съизмерване и състезание по отношение на всекидневната работа. И в двата разгледани случая – конкурса за самостоятелна и съвместна мобилна изложба по време на Панаира и при наградите „Наследство“ стоят имената на едни и същи музеи, участвали в една от двете творчески надпревари или и в двете, включили се в едно или в няколко от изданията на различните конкурси, представили себе си с една или повече културни продукти - например през 2016-а г. Регионален исторически музей – Шумен участва в конкурсната програма на Панаир на музейните изложби със седем самостоятелни изложби. Особено висока активност имат Националния военноисторически музей в София и Регионалният исторически музей в Шумен. След тях се нареждат и Регионалният етнографски музей на открито „Етър“, Националният политехнически музей – София, Природонаучен музей – Пловдив, Регионалните музеи в Кюстендил, Търговище, Благоевград, Бургас и Смолян. И ако посочените културни институти се определят като „големи“ музеи – национални и регионални и очаквано се предполага, че на тях се пада привилегията и отговорността да развият силна експозиционна и популяризаторска дейност, анализът и наблюденията показват, че всъщност големината на институциите не е пряко обвързана с тяхното представяне пред аудиториите и желанието им открито да се

Заснемане и стриймване „на живо“ на събитието

конкурират и готовността им да бъдат оценявани (с всички позитиви и негативи от детайлното вглеждане на експертно жури в тяхната дейност). Така в хода на проучването на двата конкурса с висока активност и системност на участията се открояват и по-малки музеи като Историческият музей в Разлог, Музеят „Борис Христов“, Специализираният музей за резбарско и зографско изкуство гр. Трявна, Музеят на народните художествени занаяти и приложни изкуства в Троян.

За шест поредни години, в които се раздават наградите „Наследство“ и трите издания от конкурса за съвместна и самостоятелна изложба на Панаира на музейните изложби се включват едва 33 музея като 17 от тях по един единствен път. Двете творчески надпревари всъщност разчитат основно на 16 български музеи (или 12,6% от всички, членуващи в Сдружение „Български музеи“), които искат, работят и представят себе си във всяка инициатива или платформа, която предлага видимост. Включването на нови места на паметта в творческите надпревари вдъхва надежда, че все повече културни институти имат амбицията да презентират себе си и своята дейност

пред по-широк кръг от заинтересовани и респективно да получат признание за усилията си в полето на представяне на местното или национално наследство. Въпреки че разгледаните случаи с наградите „Наследство“ и наградите от Панаира на музейните изложби са конкретни казуси, те са показателни за стартиралата, макар и бавна промяна в музейните политики, които демонстрират гъвкавост и динамика на мисленето, идея за себепредставяне и отвореност за нови и различни публики.

Въпреки по-различния от досега използвания формат на представяне², конкурсната програма успява да покаже десет изложби, състезаващи се в две категории – за самостоятелна и за съвместна изложба. **За всяка номинация е изготвен видеоклип, като по този начин всеки участник получава готов дигитален продукт, който да ползва и за бъдещи споделяния.**

2 До 2020-а г. представянето на изложбите от конкурсната програма се извършваше пред публика, чрез Пауър Пойнт презентации, осъществени от уредник от съответния музей, който разказва за номинираната изложба пред събралата се аудитория, отговаря на въпроси и прави уточнения.

През 2020-а г. са показани концепциите за изложби на Исторически музей – Асеновград („Тази вечер аз съм хубава“), Национален исторически музей („Народно везбено изкуство“), Национален военноисторически музей – София („Белезите на войната“), Регионален исторически музей – Пазарджик („Селищна могила Юнаците“), Регионален етнографски музей – Пловдив („Времето на алафлангата“), Регионален исторически музей – София („Под Знака на Меркурий“, „Дивата София“, „Манифестираща идеология 1944-1989“), Регионален исторически музей – Шумен („Катеринка – пътуване в миналото“), Регионален исторически музей – Шумен и Исторически музей – Приморско („Стъклена феерия през вековете“).

Две награди връчи Министерство на културата в категорията Самостоятелна изложба – за проектите на Националния военноисторически музей „Белезите на войната“ с автори доц. д-р Соня Пенкова, Славей Сурчева и Деяна Костова и на Националния исторически музей „Народно везбеното изкуство“ с автори Ели Гуцева и Димитър Василев. В категорията Съвместна изложба отличието е дадено на „Стъклена феерия през вековете“ – съвместен проект на музея в Шумен и музея в Приморско. От лауреатите, получили признание, награди на живо бяха връчени на екипите на Националния исторически музей и на Регионален исторически музей – Шумен, които присъстват в залата. По време на церемонията са раздадени и призовете на Наградите „Наследство“. В категорията Образователни инициативи отличието спечели Регионален етнографски музей – Пловдив, а в категорията „Работа с публики“ бе отличен Националният военноисторически музей за изложбата „Белезите на войната“.

Издание на Панаир на музейните изложби през ноември 2020 г. се проведе при спазването на противоепидемични мерки и въпреки че през този период музеите са отворени, те остават пусти, заради отпадане на резервациите на организирани туристически групи и намаляване в пъти броя на индивидуалните туристи – български и чуждестранни, заради страха от пренасяне на COVID-19. Хибридно-то събитие позволи някои от обръщенията и

представянията да са на живо, както и връчване на награди, като по този начин се съхрани връзката между аудиторията и случващото се в зала. Желание на организатори и гости е ситуацията да се нормализира и следващото издание да премине в обичайния си, познат вариант – присъствено. Провеждането на Панаир на музейните изложби в хибриден формат обаче получава и своите добавени стойности - повишават се онлайн-активностите, създават се конкретни видео и дигитални продукти, натрупва се опит в използването на онлайн съдържание. Събитието може да се проследи в интернет „на живо“, практически от всяка точка на света. Това разширява обхвата на аудиторията и улеснява потенциалните публики в проследяване на инициативата. По този начин проявата достигна до 17 000 човека потенциална аудитория³. Регистрирани са и 740 уникални гледания след приключването на събитието. По време на живото излъчване в груповия чат се появяват множество коментари с благодарност за предоставената възможност музейни специалисти, куратори и заинтересовани да станат част от събитието, реализирано в дигитална среда във време, което затруднява и в много случаи възпрепятства и ограничава пътуването и близкия контакт с хората. Издание на Панаир на музейните изложби 2020 присъства и до днес изцяло в YouTube канала на русенския музей и може да бъде гледано по всяко едно време⁴. Отделните презентации от програмата са качени и като самостоятелни продукти, което улеснява виртуалния посетител при избора и споделянето на видеа.

Онлайн инициативите, свързани с дейността на местата на памет, се вписват в очакванията и препоръките на световните организации, занимаващи се с наследство, които апелират институциите да станат по-активни и видими в интернет пространството, което ще помогне за преодоляване на стреса и поэтапното възвръщане на обичайния ритъм на живот в културния сектор.

3 Потенциалната аудитория на Регионален исторически музей – Русе е достигала до 60 000 души, но числото 17 000 се отнася конкретно за Панаир на музейните изложби, 2020.

4 Ютуб канал на Русенския музей - <https://www.youtube.com/channel/UCXont-e6wA0LTp3J1OoGXfQ/videos>, посетено на 09.03.2022.

Самостоятелна изложба

„Времето на Алафрангата“

Видеопродукт – изложба, участник за наградите, Регионален етнографски музей - Пловдив

Времето на Алафрангата

12 показвания • 17.11.2020 г. 0 НЕХАРЕСВАНЕ СПОДЕЛЯНЕ ИЗТЕГЛЯНЕ ЗАПАЗВАНЕ ...

В първите си препоръки до музейните общности, разписани през месец май 2020 г. въз основа на доклад, анализиращ икономическото въздействие на COVID-19 върху музеите, Европейската мрежа на музеите (NEMO) съветва да се увеличат цифровите услуги, насочени към потребителите. От NEMO призовават да се инвестира в цифрово културно съдържание, тъй като то ще направи музеите конкурентни на пазара на атракциите и ще допълни разказа на институциите. *„Инвестирайте в това, което прави музеите уникални: техните колекции и богато съдържание. Забавни, ангажиращи и креативни дигитални предложения ще бъдат част от дигиталното бъдеще на музеите. Това изисква адекватни ресурси, които да позволят на музеите да се конкурират с други цифрови услуги и да предоставят най-съвременни културни преживявания онлайн“*⁵.

В първия си доклад NEMO посочва, че след триседмичното затваряне 80% от музеите са увеличили онлайн достъпа до културното наследство. Също толкова голям е процентът на институциите, пренасочили служители към дейности, реализирани в интернет среда. В българската реалност това трудно би могло да се реализира, поради недостига на персонал, но тук ролята и работата на специалистите „Връзки с обществеността“ придоби ключово значение. На PR-ите се разчита да изградят концепции, да разширяват кръга от цифрови ресурси и да създават дигитални продукти, увеличаващи онлайн активностите, респективно виртуалните посетители, което от своя страна е предпоставка за видимост и ангажираност на аудиториите.

5 file:///C:/Users/User/Downloads/Final_Findings_and_Recommendations_CVOID19_12.05.2020.pdf, посетено на 07.03.2022.

Провеждането на Панаир на музейните изложби в Русе през 2020 г. е знаково за музейната общност събитие не само заради възможността за наблюдение и обмен на най-новите предложения в областта на експозиционната дейност, а преди всичко с опита си да конструира нова нормалност, въпреки пандемията. Самото случване на формата даде ясен знак, че местата на памет трябва и могат да се адаптират към променената среда. Макар бавно процесът на трансформация започна. Готовността на музеите да се включат в Панаира, да презентират себе си и своите изложби с алтернативни, не добре познати и неусвоени от тях механизми за работа в онлайн пространството, е впечатляваща. Търсенето, изпробването и употребата на нови и различни канали за комуникация е показателно за осъзнатата необходимост от промяна, която да приближи музеите отново до техните публики и да разшири кръга на техните аудитории – първоначално виртуални, а впоследствие и с реални посещения. Музеите затворят врати, но като че за първи път от десетилетия насам отворят себе си широко, вглеждат се, изучават и анализират поведението си спрямо културните наследства и потребителите, опитват се да разберат очакванията на своите посетители и да провокират техния интерес. Целият процес на осъзнаване и осмисляне на дейностите, помага за избистрянето на общата визия по отношение на бъдещата музейна работа - използването на дигитални платформи и предлагането на цифрови услуги, които да улеснят общуването на хората с различните форми на наследство. Наблюденията на активностите на музеите в тема, която до голяма степен е строго професионална, показват, че не много от *музеите се*

възползват от възможността за видимост във време на ограничения, далеч не всички са готови за работа с дигитални продукти и за общуване с публиките си от разстояние. Ще отбележим и факта, че обучение в тази сфера не е провеждано, при което всяка институция търси и открива сама за себе си начини за справяне с проблема. Преосмислянето на музейните политики и съобразяването им с новата реалност е поредната крачка на промяната, която всички очакват. И въпреки възможните критики от страна на експерти по музейни дейности, че това е незначителен напредък на фона големите европейски постижения в сферата на представяне на културното наследство, споделянето на добрите практики винаги има положителен ефект и намира последователи, което е ценност и една от същностните цели на Панаира на музейните изложби, на неговите активни участници и наблюдатели.

- Десислава Божидарова Успех ви пожелаваме от РИМ-Видин!
- Billy Tod Поздравления и успехи от един приятел на музея!
- Rumyana Hadjieva РИМ - Благоевград е далече, но общата музейна любов ни свързва. Благодарим, Русе, следим с интерес!
- Dimitar Vasilev Изключителна организация на събитието и място! Поздравления за домакините и организаторите!
- Evgeni Alex Интересно, полезно, иновативно - браво!!! Нещата трябва да се случват независимо и въпреки пречките и условията!
- Десислава Божидарова Радвам се, да ви видя и да ви върви по вода!
- Petko Tsvetanov Поздрави и от Националния исторически музей. Успех и добри изяви на всички колеги.
- Татяна Щерева Поздравявам ви скъпи колеги и приятели от Русе!
- Павлина Дамянова Поздрави от РЕМО "Етър" - Габрово
- Gergana Ilieva Страхотна организация и изпълнение на цялото събитие! Поздравления, приятели!

- Polikseniya Petrova Успех от колегите от Исторически музей - Балчик!
- Теди Мешкова Поздравления за РИМ - Русе! Успех на инициативата! - Теодора Мешкова и колегите от РИМ - София
- Исторически музей Попово Успех на Панаира и поздравления за РИМ-Русе!
- jupona000 И от Асеновград Ви гледаме! Благодарим за възможността, която предоставяте
- Jana Yankova Поздравления за високото ниво на изданието!
- National Museum of History Bulgaria Поздравления от Национален исторически музей и успех на колегите.
- Miglena Parahskevova Възхищавам ви се! Браво за професионализма и упоритостта ви и успех на Панаира!
- MsVariana Поздравления от Регионален исторически музей - Габрово! Професионално, актуално и полезно!
- MUSEUM TROYAN Поздравления и успешна работа! - от Музей на занаятите - Троян.
- Национален военноисторически музей Поздрави! Успех!

- mbtaskova Поздрави и от Регионален исторически музей – Кюстендил! Поздравления за добрата организация на форума и честито на наградените!
- Stefana Yorova Поздравления за организаторите и участниците! Честито на отличените! На добър час на форума! 🙌
- Природонаучен музей - с. Черни Осъм Поздравления за организаторите на Панаир на музейните изложби от екипа на Природонаучен музей – с. Черни Осъм и аплодисменти за всички участници!
- tanyu mareva Поздравления за организатори, партньори и участници в поредния Панаир на музейните изложби - Русе 2020
- Людмила Кутиева Благодаря за възможността : отново да сме заедно, макар и в отдалечен вариант. Хубавото е, че ако човек пропусне нещо, може да се върне отново към него.
- Людмила Кутиева Людмила Кутиева КЦ "Морско казино" и Галерия "Георги Баев", Бургас
- Hristinka Shepeleva Страхотно представяне на панаира! Радвам се, че моите фаворити сред изложбите спечелиха първите награди! Изключително ценно виртуално преживяване